

Búcsú Kálmán C. Györgytől (1954–2021)

(Elhangzott Kálmán C. György temetésén, 2021. november 13-án)

Hitetlenség és döbbenet volt az első érzésünk, hiszen nem voltunk felkészülve Gyuri váratlan halálára. Azóta eltelt egy kis idő, de nem belátást és megbékélést hozott számunkra, hanem a jóvátehetetlen veszteség egyre mélyülő köreit.

Mintha még itt lenne köztünk, csak éppen nem jön a telefonhoz, csak éppen nincs kedve a facebookon jelentkezni, és persze késik a beharangozott recenzió leadásával is. De tudjuk, mert értelmünk ellenáll érzelmeinknek, hogy lassan-lassan életműve mérlegét kell megvonnunk, felmérni az életünkben játszott kivételes szerepét.

Egyetemi diák volt, amikor megismerkedtem vele. Tulajdonképpen Szegedy-Maszák Mihály tanítványa volt, én Mihályt helyettesítve vezettem azt a szemináriumot, amelynek Gyuri is hallgatója volt. Feltűnt meghökkentő, némelykor kifejezetten polgárpukkasztó ötleteivel és ítéleteivel. Nem csak arról volt szó, hogy kerülte a kitaposott utakat, rühellte a fölösleges szószaporitást. Valamiféle anarchista véna is lehetett benne a mindenkori felsőbbbséggel szemben – ez később az Akadémia fura urai ellen folytatott küzdelmében volt leginkább tetten érhető. Előfordult néha, hogy egyik-másik radikális megnyilatkozását túlságosan végletesnek találtam, de nem lehetett haragudni rá, mert ezeket is magával ragadó humorával enyhítette, ami elvette élet a legsúlyosabb megállapításainak is.

Később az Irodalomtudományi Intézetben láttam viszont, ahol végigjárta a szokásos számlétrát. Könyvtárosként kezdte, aztán Sinkó Ervin kiadatlan naplóinak szöveggondozásával bízták meg, majd a beszédaktus-elméletről írt könyve lett belépőjegye az irodalomtudományba és az Irodalomelméleti Osztályra. Fölöttébb alapos, szakszerű, komoly munkák voltak ezek, ami részben imponált, részben viszont aggodalommal töltött el, hogy talán fölhagyott a korábban rá jellemző merész kockázatvállalással és ironikus távolítással.

De csakhamar kiderült, hogy nem kell féltetni őt. A rövidebb irodalomelméleti írásaiból 1998-ban megjelent válogatásnak már a címe is – *Te rongyos (elm)élet* – azt sugallta, hogy nem veszi túl komolyan a magukat túl komolyan vevő szerzőket és irányzatokat. Az elől álló előszófélelben pedig azt írta, hogy mindig is olyan könyvet szeretett volna közreadni, amely nem szorul bevezetőre, merthogy ne kelljen magyarázkodnia és utólag toldozgatni meg foldozgatni.

Legutóbbi, két éve publikált könyve – amelynek már a címe is ez: „*Dehogyan terem citromfán*” – arról akarja meggyőzni olvasóit, hogy nem kell savanyú, nehezen fogyasztható olvasmányoknak tekinteni az irodalomelméletet. Bámulatra méltó könnyedséggel szól a legbonyolultabb kérdésekről is, mint a műfajok csoportosítása körüli káosz vagy az idegen kultúra értésében megkerülhetetlen korlát, vagy a profi és laikus befogadók közti határ viszonylagossága. Azt hiszem, Hankiss Elemér óta neki sikerült a legtöbb nem szakmabeli olvasót megnyernie szűkebb szakmánknak. Nemcsak szellemes, oldott stílusán múltott ez, hanem azon is, hogy az irodalomelmélet szabályokat, előírásokat kedvelő, némelykor leplezetlen hatalmi aspirációival szemben Gyuri nem restellte felvonultatni az ezeket megkérdőjelező fenntartásokat.

Az intézetben hamar felismertük tehetségét. Volt egy kis kör, amely a hivatalos nemzeti kánon megdöntésére szövetkezett, és amelynek tagjai szerényen „Okos Fiúk”-nak nevezték magukat. Gyuri is meghívót kapott ide, ő Nagy László költészetéről szedte le a keresztvizet. A hagyományok tagadása oly mértékben foglalkoztatta őt, hogy alapkutatásokat végzett az addig feltáratlan korai magyar avantgárdról.

Sokszor faggattam arról, hogy honnan ered a mindenfelé elterjedt ragadványneve, a Kalogány. Nem árulta el – egyébként is szűkszavú volt személyes dolgaiban. Csak mostanában, halála után tudtam meg, hogy még általános iskolás korában kapta egy ellenlbasától, aki gúnynak szánta az ő vezetéknévéből és a dalos madárból összerakott szót. Jellemző Gyurira, hogy elfogadta és vállalta, azaz domesztifikálta a lejáratásra szánt elnevezést. Örülök, hogy önkéntelenül is ráéreztem a persze sejtetően ironikus eredetre, amikor a hatvanéves Gyurit köszöntő kötet címéül azt választottam, hogy *A nemzet Kalogánya*.

De semmiképp sem szűkíthetem le Gyuri érdemeit intézetünkre, mert ő egyszerre volt kiváló tanár, lapszerkesztő, napi kritikus és elméleti szakember. Egyetemeken és szerkesztőségekben, napilapokban és tudományos konferenciákon mindenütt elismerték és megbecsülték. Munkásságát számos díjjal jutalmazták. Szerették pompás stílusát, páratlan humorát, nagyszerű meglátásait, szeretetre méltó, nyitott személyiségét. Ritka szerencsés természetű, született jó ember volt, lefegyverzően empatikus és segítőkész. Körülötte még a legádázabb viták, haragszomrádók is elsimultak vagy lecsendesedtek. Őszintén hitt abban, hogy a problémák megoldhatók, a dolgok jóra fordíthatók. Talán az volt rendkívüli hatásának titka, hogy méltányolni tudta igazságainkat és leküzdhetőnek vélte tévedéseinket.

Drága Gyuri,

nyilván nem lenne ínyedre ez a nagy céció körülötted, és alig várnád, hogy végre rágyújthass egy cigarettára. Csak hát nem lett volna szabad ilyen hirtelen elmenned, akkora űrt hagyva Magad után. „Állítólag disszimulálok” – ezt üzented halálod előtt a kórházi betegágyról, merthogy még ezt sem vetted igazán komolyan. Mi pedig megpróbálunk úgy tenni, mintha nem történt volna meg az, ami megesett Veled. Ragaszkodunk ahhoz, hogy továbbra is mellettünk legyél, és segíts gondjainkban, bajainkban. És ne hidd, hogy eleresztünk valaha is.

Veres András